

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Кафедра педагогіки та суспільних наук**

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

**з навчальної дисципліни
«Світова культура та мистецтво»**

для студентів за напрямом підготовки:

6.140103 – «Туризм»

факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

Схвалено на засіданні
кафедри педагогіки та суспільних
наук

03.09.2015 протокол №1
проф.Стрельніков В.Ю.

Зав. кафедри

Полтава 2015

Змістовий модуль 1.

Походження і головні етапи розвитку світової культури. Соціокультурний динамізм західноєвропейської культури

Семинарське заняття № 1.

Тема: **Теоретичні аспекти культури та мистецтва (2 год.)**

План.

1. Поняття і сутність культури.
2. Наукові підходи до дослідження культури.
3. Сучасні концепції культури.
4. Мистецтво як специфічне соціальне явище.
5. Поліфункціональність мистецтва.

Термінологічний словник:

Етноцентризм – схильність людини оцінювати всі життєві явища крізь призму цінностей власної етнічної групи, яка розглядається в якості еталона; розуміється як перевага власних культурних цінностей над іншими.

Контркультура – 1) сукупність соціокультурних настанов, що полягають у протистоянні цінностям фундаментального ядра культури; 2) відмова від соціальних цінностей, моральних норм та ідеалів, стандартів і стереотипів масової культури, що склалися в умовах сучасної техногенної культури, яка уявляється організованим насиллям над особистістю, системою обмеження її творчого потенціалу.

Культурна ідентифікація – це самовідчуття людини всередині конкретної культури.

Культурний релятивізм – розуміння іншої культури на підставі аналізу її власних зразків і цінностей.

Культурологія – наука, яка вивчає ціннісно-сміслові аспекти культури.

Культура – це система історично розгорнутих надбіологічних програм людської життєдіяльності, які забезпечують відтворення і зміни соціального життя у всіх його основних напрямках.

Соціалізація – це процес засвоєння культурних норм і соціальних ролей.

Субкультура – цілісне утворення всередині культури, що відрізняється власною системою цінностей, звичаїв і норм.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того,

щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел

Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Слово „культура” спочатку тлумачилось як:

- a) правила поведінки у суспільстві;
- b) способи оброблення землі;
- c) інтелектуальні досягнення людства;
- d) матеріальні досягнення людства;
- e) штучне середовище існування людини.

2. Субкультура – це:

- a) сукупність негативно інтерпретованих норм культури;
- b) сукупність норм культури, що суперечать її фундаментальним засадам;
- c) сукупність специфічних норм всередині культури;
- d) сукупність норм культури, що орієнтують на формування споживацького світогляду людини;
- e) сукупність професійних норм культури.

3. Культура, орієнтована на можливості маніпулювання свідомістю великих людських колективів, - це:

- a) елітарна культура;
- b) народна культура;
- c) масова культура;
- d) традиційна культура;
- e) інформаційна культура.

4. Культурологія є наукою:

- a) соціальною;
- b) гуманітарною;
- c) інтегративною;
- d) природничою;
- e) ідеологічною.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. У чому виявляється інтегративність культурологічного знання?
2. Які причини зумовили введення культурологічного курсу в систему змісту вищої освіти в Україні?

3. У чому полягає причина множинності інтерпретацій сутності культури?
4. Що таке субкультура? Охарактеризуйте одну з молодіжних субкультур.
5. Чим пояснюється багатозначність тлумачення поняття „цивілізація”?
6. У чому полягають основні суперечності сучасної культури і цивілізації?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Перед вами два тексти з аналізом відомої картини українського художника Т. Бойчука "Біля яблуні". Який більш точно відповідає сутності картини і є її інтерпретацією в контексті самого часу створення картини? В якому тексті домінує погляд культуролога, а в якому — мистецтвознавця?

Мойсеїв І.: "Розглянемо картину Тимофія Бойчука "Біля яблуні" (1919—1920). Дві жінки збирають стиглі плоди з дерева життя... Унизу — земля, куди заховано коріння... Фартух в одній жінки та корзина в другій, повні яблуками, ...перебувають на рівні живота, підтримувані працюючими руками... Тут важко не помітити ідею працюючості, пов'язану з особливим різновидом жіночої праці — вагітністю і "плодоношенням"... Тілами жінки належать землі-морю, а чолами — небесному "вирію", їхні профілі нагадують іконописні зображення сонця (зліва) і місяця (справа)... Композиція статична, симетрична, рухи загальмовані. В пейзажі відчувається обернена перспектива. Все це — іконописні риси, покликані справити враження вічності. Жінки — поза часом і вершать містеріальне дійство. Звичайнісінький побутовий сюжет (збирання яблук) перетворено на космічну містерію єднання людини з природою".

Бельченко В.: "Картина Тимка Бойчука "Біля яблуні" занурює нас у довічний світ селянської праці. Дві згрубілі від щоденних турбот жінки збирають стиглі яблука. Обрядовість повільних жестів розкриває звичність кожної хвилини їхнього життя. В площині поєднання землі і неба зеленою кроною із золотавими яблуками проростає дерево, що його турботливо доглядали ці жінки. Художник тонко поєднує звичні для української традиції червоні, чорні, зелені, золоті кольори, що нагадують про багатство рідної землі та її плодів. Врівноважена симетричність тричастинної композиції сповнює картину відчуттям спокою і значимості дійства. Деяка умовність зображення засвідчує бажання автора відродити прадавні традиції малярства".

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** вписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** охарактеризувати вашу майбутню професійну субкультуру.
3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь, запропонувати для обговорення теми колективних проєктів.

Інформаційні джерела:

1. Антология исследований культуры. Интерпретация культуры. - Санкт-Петербург: Университетская книга, 1997. – 728 с.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – С. 2-20.
3. Культурологія: теорія та історія культури, Навч. посіб./ За ред. І.І.Тюрменко, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 10 – 40.
4. Культурологія. XX век: Антологія. - М.: Юрист, 1995. - 703 с.
5. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 10 – 50.
6. Стёпин В.С. Культура // Вопросы философии. - 1999. - № 8. - С. 23-34.
7. Смелзер Н.Дж. Сущность культуры // Социологические исследования - 1990. - № 12. - С.27.
8. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./ За ред. М.М.Заковича. – К.: “Знання”, 2002. –С. 5 -18.
9. Українська і зарубіжна культура : Навч. посіб./ За ред. К.В.Заблоцької. – Донецьк: Схід. видавн. дім, 2001. – С. 2 – 22.
10. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Знання – Прес, 2003. – С.2 – 44.

Семінарське заняття № 2.

Тема: «Первісна культура та мистецтво» (2год.)

План.

1. Походження і головні етапи розвитку світової культури.
2. Антропосоціокультурогенез первісності.
3. Світосприймання первісної людини. Первісні форми релігійних вірувань.
4. Пра-мистецтво.

Термінологічний словник:

Анімізм (від латин. "anima" - душа) — уявлення первісних людей про безсмертя душі й про можливість існування її окремо від тіла; наділення природних явищ людськими якостями.

Антропогенез — виникнення людини, процес виділення людини з тваринного світу, олюднення мавпи під впливом суспільної практики.

Антропоморфізм — наділення явищ природи, тварин, предметів і фантастичних створінь людськими властивостями, а також уявлення божества в образі людини.

Ареал — зона поширення видів тварин, рослин, корисних копалин, мов. діалектів.

Архетип (від грец. "arche" - початок, "typos" - образ) — прообраз, первісна форма.

Генезис — походження, виникнення, процес утворення.

Етногенез — походження народів як історико-етнічних спільнот.

Культурогенез — виникнення культури.

Магія — (від грецьк. "mageia" - чародійність) — віра в надприродну можливість впливу практичної дії людини на об'єктивну дійсність; ряд символічних дій та ритуалів із заклинаннями і обрядами.

Мезоліт — епоха кам'яної доби, що була перехідною між палеолітом і неолітом. За мезоліту поширюються лук, стріли, плоскі гарпуни з рогу благородного оленя.

Міф — давнє уявлення народів про походження життя на Землі та явищ природи, про легендарних героїв, богів, про щось фантастичне, вигадане, неіснуюче.

Міфологія — форма суспільної свідомості, що несе в собі узагальнене та водночас персоніфіковане уявлення народів про світ речей та явищ. Відзначається нерозчленованістю світу реальності та уяви і реалізується в ритуалах і магії.

Моногамія — одношлюбність.

Неоліт — новий кам'яний вік. заключний період кам'яної доби. В цілому неоліт датується періодом від VI до II тис. до н.е., хоча у деяких районах — на Близькому та Середньому Сході, в Індії та Китаї — неоліт тривав лише до початку IV тис. до н.е.

Ойкумена — заселена людьми земля.

Палеоліт — давній кам'яний вік, перша, раніша епоха кам'яної доби. Датується від виникнення людини до 10 тис. років тому.

Петрогліфи — стародавні зображення на скелях, каменях, стінах печер тварин, птахів, людей, знаків.

Піктографія — один з перших видів писемності — зображення предметів, явищ і подій за допомогою умовних знаків, малюнків.

Полігамія — багатозлюбність.

Ритуал — особлива програма поведінки, в якій актуалізується зв'язок колективу з минулими нормами життя предків.

Соціогенез — виникнення суспільства.

Табу — у первісних народів заборона певних слів, дій, предметів, порушення якої нібито неминуче спричиняє тяжке покарання, щось заборонене, чого не можна торкатися.

Тотем — тварина, рослина, інколи неживий предмет або явище природи, які були об'єктом поклоніння роду або племені та їхнім охоронцем; герб племені із зображенням тотема.

Тотемізм — віра в існування прабатька окремого роду, людини — певної тварини, рослини; культ тварин і рослин.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, що прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень:

1. Свідомість архаїчної людини:

- a) антропоморфна;
- b) натурфілософська;
- c) міфологічна;
- d) персоналістична;
- e) планетарна.

2. Архаїчній архітектурі не належить:

- a) мегаліт;
- b) кромлех;
- c) дольмен;
- d) неоліт;
- e) менгір.

3. Процес виникнення людини:

- a) антропоморфізм;

- b) антропогенез;
- c) антропоцентризм;
- d) антропоніміка;
- e) антропософія.

4. Культ надприродної сили неживих предметів:

- a) тотемізм;
- b) фетишизм;
- c) анімізм;
- d) магія;
- e) політеїзм.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. Що таке міфічна модель світобудови?
2. Як у міфах представлена міфічна історія світу?
3. Яке місце посідає ритуал в житті первісної людини?
4. У чому полягають особливості скіфського „звіриного стилю”?
5. Якою уявляли скіфи модель світу і суспільства?
6. Які риси первісної культури властиві сучасній цивілізації?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Прочитайте тексти відомої української колядки та співу індіанців з погляду декодування в них міфологічної моделі світобудови. Які висновки можна зробити з цього порівняння?

Коли не було з нащада світа,
Тогди не було неба, ні землі,
А но лем було синє море,
А серед моря зелений явір,
На явороньку три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радять,
Радоньку радять, як світ сновати:
- Та спустимеся на дно до моря
Та дістанеме дрібного піску,
Дрібний пісочок посіеме ми:
Та нам ся стане чорна земляця.
Та дістанеме золотий камінь,
Золотий камінь посіеме ми:
Та нам ся стане ясне небонько,
Ясне небонько, світле сонінько,
Світле сонінько, ясен місячик,
Ясен місячик, ясна зірниця,
Ясна зірниця, дрібні звіздочки.

Мій посланець іде, а вітер його обертає,
онде йде він, а вітер його обертає, -
до чотирьох пагорбів життя прямує,
до житла чотирьох вітрів,

туди, у вир вітрів я його посилаю,
у вир вітрів, що там оселились.

Інформаційні джерела:

1. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – С.20 -31.
2. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./ За ред. М.М.Заковича. – К.: “Знання”, 2002. – С. 15 – 21.
3. Українська і зарубіжна культура : Навч. посіб./ За ред. К.В.Заблоцької. – Донецьк: Схід. видавн. дім, 2001. – С. 18 – 44.
4. Чмихов М.О. Давня культура. – К.: Либідь, 1994. – 288 с.

Семінарське заняття № 3 – 4.

Тема: «Світоглядні та художньо-естетичні особливості культури Давніх цивілізацій» (4 год.)

План.

1. Основні досягнення культури стародавньої Месопотамії. Писемність і література. Наукові знання. Мистецтво.
2. Культура Єгипту (міфологія, релігія, вірування, мистецтво).
3. Культура Стародавньої Персії.
4. Культура Давніх Імперій Індії: держава і влада, освіта, ритуали та їх роль у культурі.
5. Особливості давньоіндійського мистецтва.
6. Класичні школи китайської моралі.
7. Особливості китайського мистецтва.

Термінологічний словник:

Ассиріологія — наука про історію та культуру стародавньої Месопотамії, у вужчому розумінні слова — стародавньої Ассирії. Назву цю отримала тому, що перші месопотамські пам'ятки походять з Ассирії.

Астральний культ — обожнення неба та небесних світил.

Атон — в давньоєгипетській міфології — Бог Сонця. Зображається у вигляді сонячного диска.

Вавилон — столиця стародавньої Вавилонії; руїни Вавилону лежать на лівому березі Євфрату, приблизно 120 км на південь від сучасного Багдаду. Вавилонці називали його "Бабілі" — "Ворота божі".

Висячі сади Семіраміди — оперті на стовпи платформи терас, на яких у насипному ґрунті росли екзотичні дерева та кущі.

Гільгамеш — міфічний цар міста Урука, герой давньовавилонського епосу. Був на дві третини богом, а на одну третину — людиною; вчинив багато героїчних подвигів, прагнучи досягти безсмертя.

Голіаф — за біблійною легендою, велетень-силач: загинув у двобої з юним пастухом Давидом, який згодом став іудейським царем.

Єгиптологія — наука про історію та культуру Стародавнього Єгипту. Поділяється на три основних галузі (з численними відгалуженнями): єгипетська археологія, єгипетська філологія та література, єгипетська історія.

Жрець — особа, що займалася відправою релігійних обрядів язичників. Жрець здійснював жертвоприношення божеству, слідував за вшануванням богів, доглядав за статуями богів і й священними тваринами, молився їм і приносив жертви, приймав дари від віруючих. Найбільшого розвитку жрецтво досягло в Єгипті. Індії. Іудеї. Жерці звільнялися від будь-яких податків.

Зіккурат — висока ступінчаста храмова вежа зі святинями-алтарями.

Ієрогліф — фігурний знак ідеографічного письма. При такому принципі письма використовуються не букви, які відповідають звукам, а малюнки чи особливі знаки, що відповідають ці тим словам або частинам слова (у давньоєгипетській, китайській, японській та інших мовах). Ієрогліфи

почали використовуватися з IV тис. до н.е. Ієрогліфічними написами прикрашати стіни храмів, будівель, гробниць, пам'ятників.

Іригація — штучне зрошення землі за допомогою спеціальних пристроїв.

Ісіда — в давньоєгипетській міфології дружина Осіріса, богиня родючості, води, вітру, чарівництва, мореплавання, охоронниця померлих.

Клинопис (клинописне письмо) — тип письма. Знаки клинописі мали клиноподібну форму, вичавлювали їх на сирій глині прямокутною паличкою. Цей тип письма застосовували в Передній Азії з кінця IV до кінця I тис. до н.е. Клинопис виник у Шумері на основі шумерського ієрогліфічного письма. Пізніше його запозичили асирійці, вавилоняни, урартці, перси та ін. Вперше розшифрував клинопис (перський) у 1820 р Ф. Гроте-фенд.

Манускрипт — давній рукопис (на папірусі, пергаменті, папері).

Нефертіті — давньоєгипетська цариця, дружина фараона Ехнатона.

Осіріс — в давньоєгипетській міфології бог помираючої та воскресаючої природи, покровитель і суддя мертвих.

Папірус — багаторічна трав'яниста рослина родини осокових. Батьківщина папірису — тропічна Африка: у стародавніх єгиптян – сувій із склеєних стрічок, вирізаних із стеблин папірису, попередник паперу; стародавній рукопис, написаний на матеріалі з папірису. Крім того, з папірису виготовляли одяг, циновки тощо.

Пергамент — спеціально оброблена шкіра молодих тварин, що до винайдення паперу використовувалася як матеріал для письма, документ, написаний на такому матеріалі.

Піраміда -- гробниця єгипетських фараонів у вигляді величезної кам'яної архітектурної споруди з чотирикутною основою та трикутними боковими гранями із спільною вершиною.

Сфінкс — у Давньому Єгипті кам'яна фігура лежачого лева з головою людини, що уособлювала владу фараона.

Східна культура — тип суспільних систем, в яких переважає установка на злиття людини з природою, відмова від активного втручання в процеси оточуючого світу і робиться акцент на особистісне самовдосконалення, формування ціннісної свідомості.

Фенікс — у міфології стародавніх народів (єгиптян, фінікійців) - чарівний, казковий птах, який проживши кілька сот років, спалював себе, а потім знову воскресав, поставав з попелу молодим і оновленим; символ вічного оновлення, відродження, невмирущості, безсмертя.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, що прагнуть набрати максимальну

кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Формування ранніх цивілізацій ґрунтується на:
 - a) автономному сімейному типі господарської діяльності;
 - b) колективному типі господарської культури;
 - c) кочівницькому типі господарської культури;
 - d) мисливському типі господарської культури;
 - e) збиральницькому типі господарської культури.
2. Ідеал людини в культурі Давнього Сходу:
 - a) універсал;
 - b) мислитель;
 - c) стратотерпець;
 - d) раб;
 - e) герой.
3. Мотив недосяжності безсмертя реалізований в образі:
 - a) Осіріса;
 - b) Гора;
 - c) Сета;
 - d) Енкіду;
 - e) Гільгамеша.
4. Особливою рисою давньосхідних суспільств є:
 - a) демократичність;
 - b) відкритість;
 - c) закритість;
 - d) кастовість;
 - e) динамічність.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. Які фактори сприяли переходу людства від первісності до цивілізації?
2. Що являла собою єгипетська релігія?
3. Як усвідомлює себе людина в давньосхідних культурах?
4. Назвіть основні літературні жанри Стародавнього Єгипту і Месопотамії.
5. Які головні риси мистецтва Стародавнього Єгипту?
6. Які пам'ятки мистецтва Стародавньої Персії Ви знаєте?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Який з текстів належить до культури Месопотамії, а який - до культури Давнього Єгипту? Обґрунтуйте вашу позицію.

a) Хто, мій друже, до небес вознісся?
Тільки боги з Сонцем будуть вічно,
А людина – на рахунку всі її роки.
Щоби не робила – вітер все!

b) Смерть стоїть сьогодні переді мною,
Як пахощі лотосів,

Як відчуття людини, що сидить на березу сп'яніння ...
Як небо, що очистилося від хмар.
Смерть стоїть сьогодні переді мною,
Як відчуття людини, що бажає знову побачити свій дім,
Після того, як довгі роки вона провела у полоні.

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** скласти опорний конспект до теми „Світоглядні та художньо-естетичні особливості давньоєгипетської культури.”
3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь, скласти сценарний план дидактичної гри.

Інформаційні джерела:

1. Древние цивилизации. - М.: Прогресс, 1989. – С. 1 -207.
2. Малюга Ю.А. Культурологія. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 27 – 54.
3. Мешков О.М. Українська та зарубіжна культура. Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. – С. 25 - 36.
4. Мирова художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренгросс. – М.: Высш. шк., 2001. – С. 47 – 58.
5. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 24 – 32.
6. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./ За ред. М.М.Заковича. – К.: “Знання”, 2002. – С. 21 – 36.
7. Українська і зарубіжна культура : Навч. посіб./ За ред. К.В.Заблоцької. – Донецьк: Схід. видавн. дім, 2001. – С. 14 – 34.
8. Чмихов М.О. Давня культура. – К.: Либідь, 1994. – 288 с.
9. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Знання – Прес, 2003. – С.40 – 57.

Семінарське заняття № 5 – 6.

Тема: Античність як тип культури. Характерні риси античного мистецтва (4 год.).

План.

1. Основні етапи розвитку та характерні риси давньогрецької культури ((Крито-мікенська культура, культура архаїчної доби, культура класичної доби, елліністична культура).
2. Культурний феномен еллінізму: космополітизм та індивідуалізація.
3. Характерні особливості мистецтва Стародавньої Греції.
4. Специфіка і витоки римського генія.
5. Всесвітньо-історична спадщина давньоримської цивілізації.

Термінологічний словник:

Агора (грецьк. „*agora*” — площа) — у стародавніх греків назва народних зборів, а також місця, де вони відбувалися. Звичайно агора — центральна торгова площа міста. Довкола агори стояли храми, адміністративні, торгові та інші споруди.

Академія -- Платонова філософська школа в Афінах, заснована в 387 р. до н.е. (як товариство приятелів філософії) і ліквідована в 529 р. н.е. імператором Юстиніаном. Назва походить від героя Академа, якому був присвячений гай, де збирався Платон зі своїми приятелями.

Акрополь (грецьк. *akropolis*, „*akros*” — верхній, „*polis*” — місто) укріплена частина давньогрецького міста, розташована на узвишші, так зване горішне місто. Акрополь — спочатку фортеця, з VIII ст. до н.е. — релігійний, культурно-громадський центр: Найбільш відомий Акрополь в Афінах.

Амазонки — міфічне плем'я жінок-войовниць, які населяли північні береги Малої Азії та Меотіди (Азовського моря).

Атлантида — створений поетичною фантазією Платона острів з мудрим суспільним ладом та ідеальною державною організацією, який нібито затонув у морі.

Басилевс — голова роду в античній Греції.

Гіпнос — бог сну, син Ночі.

Дифірамб — перебільшена, надмірна похвала.

Еос (рим. Аврора) — богиня світанку.

Епос — великий за розміром поетичний твір розповідного характеру.

Ерінії (рим. Фурії) — богині карі, помсти і прокльону.

Ехо — у давньогрецькій міфології — німфа, яка полюбила вродливого мисливця Нарциса. Холодний і гордий Нарцис, закохавшись у своє відображення у воді помер і перетворився на квітку, названу його ім'ям. Від неподіленого кохання тіло Ехо висохло, залишивши тільки її голос, що став персоніфікацією відлуння.

Ехидна — міфічна потвора, напівжінка, напівзмія.

Кентаври — міфічний народ напівлюдей, напівконей, що жив у центральній Греції. Деякі з них приятелювали з грецькими героями, інші

були дикі й злі. Більшість з них загинула в бійці з греками, що виникла на весіллі лапіфського царя Пейрітоя. Упившись на весільному бенкеті, кентаври хотіли викрасти жінок лапіфів.

Кносс -- стародавнє місто егейського світу на Криті; один з важливих центрів крито-микенської культури.

Корифей — провідний вчений, актор, письменник-людина, яка здобула славу завдяки великій творчій праці.

Лінійне письмо А — стародавня форма писемності, яку використовували минойці. Не розшифроване.

Лінійне письмо Б — адаптована форма лінійного письма А. якою користувалися микенці.

Морфей — синонім сну.

Музи — грецькі богині мистецтв. За грецькою міфологією, було їх дев'ять і жили вони на горі Парнасі та у священному гаї Геліконі (на північ від Коринфської затоки).

Пан — бог лісів та гаїв, покровитель пастухів і мисливців. Раптово з'являючись, лякав подорожніх. Звідси слова: "паніка", "панічний страх".

Тога — верхній одяг давніх римлян у вигляді плаща без рукавів.

Флор — у стародавніх римлян богиня квіток, рослинності, весни.

Завдання для самоконтролю:

✓ *Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.*

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Що означає слово „античний”:
 - a) стародавній;
 - b) грецький;
 - c) римський;
 - d) греко-римський;
 - e) давньогрецький.
2. Що таке „калокагатія”:
 - a) очищення людського духу засобами мистецтва;
 - b) естетичний ідеал гармонії духовної і фізичної краси в людині;
 - c) піднесення людини як найвищої цінності;
 - d) змагальність у культурі;
 - e) єдність особистого і суспільного.
3. Ідеал людини в античній культурі:
 - a) універсал;
 - b) мислитель;

- c) страсотерпець;
 - d) раб;
 - e) герой.
4. Що дослівно означає в перекладі з давньогрецької слово „трагедія”:
- a) нещастя;
 - b) пісня козлів;
 - c) театральна вистава;
 - d) очищення;
 - e) свято.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. У чому виявляє себе вплив античної традиції на формування системи західних цінностей?
2. Про що говорить різниця між грецькими та римськими видовищами та розвагами?
3. Яким був основний сюжет для давньогрецьких скульпторів?
4. Як в історії культури ще називають добу еллінізму?
5. Які жанри римської літератури були найбільш розвинені і чому?
6. Як виявив себе римський інженерний геній?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Проаналізуйте порівняльну характеристику грецької і римської цивілізацій, пропоновану культурологом Феохарієм Кессіді. Спробуйте продовжити її, звертаючись до інших сфер політичного, соціального, духовного буття античних культур.

„На відміну від давніх римлян, давні греки — народ громадянської спільноти, однак не державний... Греки так і не об'єдналися в якусь форму держави...”

Спортивні змагання греків були спрямовані на здобуття слави, отримання визнання, а не на військово-утилітарні цілі. Римляни, що створили могутню армію і завоювали майже увесь відомий у ті часи світ, не лише не займалися атлетичними змаганнями, а й дивилися на них як на негідні римлянина і воїна...

Римляни з характерним практичним складом розуму були далекими від філософствування, вважаючи його марним заняттям... не дивно, що римляни досягли успіху в політиці та юриспруденції...

Давні елліни ставили театральні вистави, в яких розігрувалися драми, трагедії і комедії; римляни ж із властивим натуралістичним сприйняттям життя надавали переваги цирку перед театром...”

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** скласти опорний конспект до питання „Культура Стародавнього Риму”.

3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь, запропонувати власний алгоритм підготовки до колективного проекту.

Інформаційні джерела:

1. Дюрант В. Жизнь Греции. - М.: Крон-Пресс, 1997. - 704 с.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – С. 62 – 130.
3. Культурологія: теорія та історія культури, Навч. посіб./ За ред. І.І.Тюрменко, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 57 – 94.
4. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа, 1990. - 351 с.
5. Малюга Ю.А. Культурологія. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 34 – 47.
6. Мешков О.М. Українська та зарубіжна культура. Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. – С.24 – 36.
7. Мировая художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренгросс. – М.: Высш. шк., 2001. – 767 с.
8. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С.154 – 169.

Семінарське заняття № 7.

Тема: **Культура середніх віків. Особливості середньовічного художнього бачення світу.**

План.

1. Духовно-культурна спадщина Візантійської імперії.
2. Європейська культура епохи середньовіччя.
3. Духовно-культурна спадщина Візантії. Основні особливості візантійської культури.
4. Середньовічна система освіти.
5. Характерні риси середньовічного мистецтва. Готичний і романський стиль.

Термінологічний словник:

Агіографія (грецьк. "hagios" — святий, "grapho" — пишу,) — жанр церковної літератури, який включає розповіді про життя святих ("житія"), про діяння мучеників ("мартирологи"), легенди про монахів. З часом імена святих етапи пов'язувати з певними днями в році, а житія об'єднувати в календарні збірники ("мінеї"). які використовувались під час богослужіння.

Альма-матер — старовинна студентська назва університету, переносно — місце, де хтось вчився, виховувався.

Аскетизм (від грецьк. — монах, самітник) — обмеження або пригнічення почуттєвих бажань, добровільне перенесення фізичної болі, самотності.

Біблія (від грецьк. — книги) — збірник священних книг християнської та частково іудейської релігій. В III ст. до н.е. була перекладена з давньоєврейської на давньогрецьку мови. Цей переклад за числом його учасників називається "Септуагінта" (латин. "сімдесят"). У кінці IV — на початку V ст. Блаженний Ієронім переклав Біблію на латинську мову. Цей переклад називається "Вульгата".

Василевс — ім'я, титул візантійських імператорів, яке їм присвоювалось починаючи з X ст.

Візантійський цезаропанізм — верховенство імператора над церквою.

Вітраж: — малярство на склі; картина або узор з кольорового скла (у вікнах, дверях).

Догмат — положення, віровчення, доктрина.

Житія — вид релігійно-біографічної літератури про життя мучеників, аскетів, церковних і державних діячів, яких церква оголосила святими.

Ікона (від грецьк. "eikon" — образ, зображення) — в церквах так званої апостольської традиції (насамперед, православні та католицькі) — зображення Ісуса Христа Діви Марії, священних персонажів старозавітної та новозавітної історії (патріархів, царів, апостолів, пророків), християнських святих і сюжетів, які зв'язані з їхніми діяннями.

Іконоборство — політичний і релігійний рух у Візантії в 726-843 рр., спрямований проти культу ікон.

Інкрустація — вид оздоблення виробів і приміщень узорами і зображеннями з шматочків мармуру, кераміки, металу, дерева, перламутру, які врізані у поверхню.

Інтер'єр — внутрішній простір приміщення, а також його убранство.

Канон (букв, норма, правило) — головне правило, положення якогось напрямку, вчення; те, що є традиційною, обов'язковою нормою; система принципів, яких повинен дотримуватись художник в своїй творчості.

Колаж- — прийом в образотворчому мистецтві, який полягає в наклеюванні на яку-небудь основу матеріалів, що відрізняються від неї за кольором, фактурою.

Мінеї-Четві (від грецьк. "мінеї" — щомісячний і давньорус. "четви" — читання) — церковно-релігійні збірки, поділені на 12 частин і укладені за днями тижня, в яких були розміщені житія святих, притчі, повчальні розповіді.

Мініатюри — ілюстрації до рукописних книг. Композиції цих ілюстрацій були гармонійними, пози і рухи персонажів легкі, невимушені, старанно вимальовувався орнамент.

Містика (від грецьк. "mystikos" — таємничий) — віра у надприродні сили і можливість безпосереднього зв'язку з ними людини.

Мозаїка — сюжетні чи орнаментні композиції, зроблені з природного кольорового каменю, смальти, керамічної плитки. Мозаїка, а також фрески відносяться до монументального живопису.

Нерукотворні тони — ікони, створені шляхом чуда.

Оранта — в ранньому церковному малярстві зображення людської фігури з молитовно розпростертими і піднятими вгору руками, пізніше — тип образу Богоматері.

Пародія — жартівливий або сатиричний твір (найчастіше вірш), що відтворює у перебільшено комічному вигляді та висміює характерні риси певного автора.

Римський папоцентризм — влада церкви у світському житті.

Ромеї — візантійці.

Синкретизм (від грецьк. "synkretismos" — поєднання) — сполучення різнорідних поглядів; нероз'єднаність, яка характеризує нерозвинутий стан якого-небудь явища, початкову цілісність, в першу чергу духовної культури, мистецтва.

Смальта — кольорове, непрозоре скло для мозаїчних робіт.

Спіритизм — таємничість, зв'язок з неземними істотами.

Теологія (від грецьк. "theos" — бог, "logos" — слово, вчення) — богослов'я, сукупність релігійних доктрин, наука про бога й догмати релігії.

Трактат — науковий твір у формі міркування.

Університет — вищий навчально-науковий заклад, що об'єднує у своєму складі кілька факультетів, готує спеціалістів з багатьох галузей знань та є значним осередком науково-дослідної роботи.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Ідеальна особистість Середньовіччя:
 - a) герой;
 - b) мислитель;
 - c) страсотерпець;
 - d) раб;
 - e) універсал;
2. У системі цінностей української культурної традиції домінують:
 - a) розум;
 - b) серце;
 - c) воля;
 - d) дія;
 - e) недіяння;
3. Домінанта європейського середньовічного міста:
 - a) ратуша;
 - b) собор;
 - c) храм;
 - d) ступа;
 - e) пагода;
4. Тип богородиці в українській іконописній традиції:
 - a) замилювання;
 - b) знамення;
 - c) Одигітрія;
 - d) Оранта;
 - e) Втілення.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. У чому своєрідність середньовічного світобачення?
2. У чому полягає особливість культури Візантії?
3. Які мови у Візантії були державними?
4. Які були теми і жанри куртуазної літератури?
5. Який вплив справило християнство на процеси розвитку культури Київської Русі?
6. Які Ви знаєте провідні жанри оригінальної літератури Київської Русі?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Як з культурологічного погляду можна пояснити подібну унікальність правничої традиції Київської Русі, на якій наголошено в тексті українського дослідника Л. Шкляра? Яку особливість культурних універсалій слов'янства вона представляє?

„Однаке, запозичивши і релігію, і деякі мистецько-стильові ознаки культури, а також певні законодавчі норми у Візантії, наш народ психологічно і юридичне не сприйняв, зважаючи на тривалу язичницьку традицію, тілесних покарань у своєму законодавстві. Справа тут, як бачимо, не в самому лише християнстві. Адже тілесні покарання не завадили іншим, не менш христорлюбивим народам, робити по-своєму.

Відомо, що спроба запровадити тілесні покарання належить Володимирові Святому, проте вона не мала своїх прихильників. У цьому, як зазначає відомий український історик М. Брайчевський, полягало унікальне становище Київської Русі доби Середньовіччя. Він пише: „Цікава деталь, Київська Русь (мабуть, єдина феодална держава) не знала смертної кари. Спроба Володимира Святого запровадити цю форму покарання за найтяжчі злочини закінчилася крахом: видану було постанову через кілька років довелося скасувати”.

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** скласти порівняльну характеристику романського і готичного стилю.
3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь.

Інформаційні джерела:

1. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – С.132 – 165.
2. 2002. – С.132 – 165.
3. Культурологія: теорія та історія культури, Навч. посіб./ За ред. І.І.Тюрменко, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – С.117 – 156.
4. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С.169 – 185.

Семінарське заняття № 8.

Тема: Середньовічна мусульманська культура. Особливості мусульманського мистецтва.

План.

1. Іслам як культуроформуєчий фактор суспільства.
2. Пророк Мухаммад і його вчення.
3. Філософія, наука і освіта мусульманського світу.
4. Особливості мусульманського мистецтва.

Термінологічний словник:

Джихад – священна війна за віру.

Закят – податок на користь бідним.

Муедзини – спеціальні служителі, що виголошували заклик до молитви

Намаз – молитва.

Умма – мусульманська община.

Хіджра – переселення, яке здійснилося у 622 р., і ця дата стала початком мусульманського літочислення.

Хадж – паломництво, обов'язково для кожного мусульманина хоч би раз у житті.

Шаріат – збірка ісламських законів.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень:

1. Людина в ісламській традиції є:
 - a) частиною Всесвіту;
 - b) центром Всесвіту;
 - c) розчиненою у Всесвіті;
 - d) протиставленою Всесвіту;
 - e) такою, що не має цінності у Всесвіті.
2. Культ каменю притаманній культурі:
 - a) китайській;
 - b) середземноморській;
 - c) японській;

- d) арабській;
- e) індійській.

3. Мусульманське право – це:

- a) зарф;
- b) шаріат;
- c) закят;
- d) саят;
- e) саум.

4. Як називаються вірші Омара Хайяма:

- a) хиджа;
- b) фохр;
- c) сар;
- d) рубаї;
- e) есе.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. Які особливості арабо-мусульманського типу культури?
2. Чому іслам є сутністю мусульманської культури?
3. Чому духовенство було гальмом у розвитку культури?
4. Які досягнення мала мусульманська культура?
5. Чому митцям заборонялося зображувати людину чи тварину?
6. Які жанри мусульманської літератури Ви знаєте?

Високий рівень: виконати творче завдання.

У „Розсипаних перлах” арабського мудреця Ібн Габірола знаходимо таке висловлювання:

„Перший крок на шляху до мудрості – мовчання, другий – слухання, третій – запам’ятовування, четвертий – діяння, п’ятий – викладання мудрості”.

Як ці кроки розставив би представник європейської культури? Обґрунтуйте відмінності. А Ваше власне ранжирування.

Інформаційні джерела:

1. Мешков О.М. Українська та зарубіжна культура. Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. – С. 47 – 64.
2. Українська і зарубіжна культура : Навч. посіб./ За ред. К.В.Заблоцької. – Донецьк: Схід. видавн. дім, 2001. – С. 81 – 109.

Семінарське заняття № 9-10.
Тема: **Культура і мистецтво епохи Ренесансу**

План.

1. Загальна характеристика епохи Відродження.
2. Гуманізм як ідеологія Відродження.
3. Антропоцентрична модель світу.
4. Мистецька діяльність титанів Відродження.

Термінологічний словник:

Булла — папська грамота, послання.

Відродження — епоха в історії культури країн Західної та Центральної Європи, почалася, в Італії в XIV ст. Термін "Відродження" запровадив італієць Дж. Базарі в XVI ст. на означення зв'язку з античною мистецькою спадщиною. Стверджувався новий світогляд — гуманізм, ідеал розкріпаченої творчої особистості. Художники епохи Відродження послідовно оволодівали методами художнього відображення дійсності — відтворення об'єму, простору, світла, людської фігури й реального середовища — інтер'єру, пейзажу.

Гуманізм — людяність, принцип світогляду, в основі якого лежить переконання про безмежність можливостей людини, її здатність до досконалості.

Єресь (від грецьк. — опановую, вибираю, переконую) — точка зору, яка спростовує релігійний догмат і є виявом "вільного розуму" щодо визначення й тлумачення релігійних настанов.

Мадонна — у католицизмі назва Богородиці, а також її зображень в образотворчому мистецтві,

Передвідродження (Проторенесанс) — період історії італійської культури (XIII — початок XIV ст.), що передував Відродженню, процес визрівання його культури в пізньому Середньовіччі, пробудження інтересу до античної спадщини, традицій античного світу, людської особистості, певних аспектів реального світу. Характеризувався ростом світських тенденцій.

Першодруки (інкунабули) — перші книги, видані друкарським способом у XV ст.

Північне Відродження — на відміну від італійського Ренесансу для Північного Відродження (Нідерланди, Німеччина, Франція) була характерна велика прихильність до середньовічного менталітету, інтерес до індивідуалізованого образу людини, бездуховних проявів особи.

Ренесанс — період епохи Відродження (XIV — початок XVII ст.). коли розвинулася нова ідеологія та культура, виник новий світогляд — гуманізм; архітектурний стиль епохи Відродження.

Реформація — широкий суспільний рух в Західній та Центральній Європі XVI ст.; форма боротьби проти католицької церкви. Почалась в Німеччині, поклала початок протестантизму.

Утопія — зображення ідеального суспільного устрою, позбавлене наукового обґрунтування; нереальний, нездійснений практично план соціальних перетворень: місце, якого нема, вигадка.

Шрифт — накреслення, написання літер: друкарський матеріал у вигляді літер та різних знаків для друкарського набору.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Ідеальна особистість Ренесансу:
 - a) герой;
 - b) мислитель;
 - c) страсотерпець;
 - d) раб;
 - e) універсал.
2. Кого називають першим гуманістом Італії:
 - a) Данте;
 - b) Кампанеллу;
 - c) Петрарки;
 - d) Мірандолу;
 - e) Леонардо да Вінчі.
3. Хто є автором Романа „Гаргантюа та Пантагрюель”:
 - a) У. Шекспір;
 - b) Ф. Рабле;
 - c) Т. Мор;
 - d) Е. Роттердамський;
 - e) М. де Сервантес;
4. Осередком ренесансної культури в Україні був:
 - a) Київ;
 - b) Львів;
 - c) Києво-Могилянська колегія;
 - d) Харківський університет;
 - e) Острозька академія.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. У чому полягає сутність ренесансного гуманізму?
2. Що таке маньєризм? Як саме це явище пов'язано з кризою Відродження?
3. Коли і з якою метою створювались братства в Україні?

4. Чому колегія в Острозі вважається осередком ренесансної культури в Україні?
5. Що таке полемічна література? Назвіть імена визначних письменників-полемістів.
6. У якому виді мистецтва України найхарактерніше виявились ознаки ренесансного типу?

Високий рівень: виконати творче завдання.

Відомо, що в добу Відродження зароджується так звана утопічна література. Як можна пояснити виникнення подібної моделі ідеального суспільства, як, наприклад, у Томмазо Кампанелли з його "Міста Сонця", у добу розквіту гуманістичної традиції?

„Верховний правитель у них – священик, ім'я його Сонце... Він є главою всього і у світському, і в духовному, з усіх питань і спорів він виносить остаточне рішення... І є у них лише одна книга під назвою "Мудрість", в якій напрочуд стисло й доступно викладено всі науки... Метафізик спостерігає за всім при посередництві трьох правителів, і ніщо не відбувається без його відома... Філософський спосіб життя спільнотою..., спільність дружин..., прийнята на тій підставі, що в них все спільне... Розподіл усього перебуває в руках посадових осіб; оскільки знання, нагороди і насолоди є спільним надбанням, то ніхто нічого не може собі присвоїти... Спільність робить усіх водночас багатими і, разом з тим, бідними: багатими – тому що в них є все, бідними – тому що в них немає власності”.

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** скласти власний список титанів Відродження.
3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь.

Інформаційні джерела:

1. Європейська та українська культура в нарисах: Навч. посіб. / За ред. І. З.Цехмістро. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 180 – 250.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – 508с.
3. Мирова художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренграсс. – М.: Высш. шк., 2001. – С. 344 – 525.
4. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 205 – 243 .
5. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. - Харків: Вид. ХГУ, 1999. – С. 135 – 175.
6. Попович М.В. Нарис історії культури України. - К.: Арттек, 1999. – С.474 - 567.

7. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Знання – Прес, 2003. – С. 180 – 222.
8. Ярош Л.В. Українська та зарубіжна культура: Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – С. 42 – 50.

Семинарське заняття № 11.

Тема: Культура доби Бароко та Просвітництва

План.

1. Риси новоєвропейської культури XVII – XVIII ст.
2. Енциклопедизм як духовно-інтелектуальний та освітній феномен європейської культури.
3. Художні стилі в європейській культурі XVII – XVIII ст.
4. Видатні представники культури бароко.
5. Рококо. Класицизм. Неокласицизм.

Термінологічний словник:

Абсолютизм — необмежена монархія, форма правління, за якої верховна влада повністю належить монархові (царю, імператору, королю).

Агностицизм — філософське вчення, яке заперечує можливість пізнання об'єктивного світу та його закономірностей.

Бароко (від італ. "багоссо" — вигадливий, химерний) — один із провідних художніх стилів кінця XVI — середини XVIII ст. Виник в Італії, поступово поширився в інших країнах Європи та Латинській Америці. Мистецтву бароко властиві грандіозність, пишність, динаміка, патетична піднесеність, інтенсивність почуттів, пристрасть до ефективних видовищ, поєднання ілюзорного та реального, сильні контрасти масштабів і ритмів, світла та тіні.

Британський музей — один з найбагатших музеїв світу, відомий своїми збірками документів різних культур і епох та багатою бібліотекою. Заснований у 1753 р. на основі приватних збірок.

Деїзм (від латин "деїз" — бог) — форма віри, яка виникла в епоху Просвітництва і визнавала, що хоч Бог і існує в світі як його першопричина, однак після створення світу рух світотворення здійснюється без його участі.

Класицизм (від латин, "classicus" — взірцевий) — один з основних напрямів у європейській літературі й мистецтві XVII-XVIII ст., зразком для якого було класичне (давньогрецьке й давньоримське) мистецтво.

Лібрето — словесний текст вокального музично-драматичного твору.

Лувр — колишній палац французьких королів у Парижі, який після Великої французької революції перетворили у перший загальнодоступний музей. Під час його заснування у 1793 р. мав 117 античних статуй з королівської збірки; тепер за своїми археологічними, історичними й художніми збірками належить до найбагатших музеїв світу.

Марсельєза — пісня батальйону добровольців, що вирушив із міста

Марселя на півдні Франції на захист революційної вітчизни від військ іноземних королів, гімн Великої французької буржуазної революції, її слова й музику написав за одну ніч (25 квітня 1792 р.) нікому доти не відомий капітан інженерних військ Ру-же де Ліль.

Опера — музично-драматичний твір, в якому діючі особи не говорять, а співають у супроводі симфонічного оркестру. В опері використовуються різноманітні види вокальної та інструментальної музики. В рамках опери можливе втілення великого ідейного змісту.

Рококо (франц. госо) — стиль, що набув розвитку в європейських пластичних мистецтвах першої половини XVIII ст. Рококо виник у Франції. Для цього стилю характерна декоративність, химерність та фантастичність орнаментальних мотивів, вигадливість форм. Відрізняється примхливо-вишуканим оздобленням інтер'єрів приміщень, манірністю образів. Напрямок рококо відрізняється від стилю бароко в основному дрібнішими та складнішими формами, вигнутими й переплетеними лініями.

Романтизм (франц. romantisme) — художній метод, що склався наприкінці XVIII — на початку XIX ст. й поширився як напрям (течія) в літературі й мистецтві Європи та США. Романтики виступали проти раціоналістичних догм класицизму; ставили на перший план духовне життя людини. Вони зображали незвичайні явища та обставини, особливих героїв із сильним характером і пристрастями.

Салон — 1) назва періодичних, спершу офіційних виставок сучасного мистецтва у Франції. З XVII ст. такі виставки влаштовувались у Парижі; 2) будинок, спеціальне приміщення для художніх виставок. Магазин для продажу художніх виробів.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

Елементарний рівень: виконати тести.

1. Філософське підґрунтя стилю рококо:
 - a) раціоналізм;
 - b) сенсуалізм;
 - c) позитивізм;
 - d) емпіризм;
 - e) ідеалізм.
2. Класицизм XVII ст. воскресив дух:
 - a) архаїки;
 - b) Давнього Сходу;
 - c) античності;

- d) Середньовіччя;
 - e) Ренесансу.
3. Наскрізна ідея української культури кінця XIX ст.:
 - a) державність;
 - b) прагматизм;
 - c) етнографізм;
 - d) соціальний об'єктивізм;
 - e) естетизм.
 4. Трагічний конфлікт особистості і суспільства є концепцією стилю:
 - a) бароко;
 - b) класицизму;
 - c) рококо;
 - d) реалізму;
 - e) романтизму.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. Яким є ідеал людини в Новій культурі?
2. Які особливості бароко? Чим зумовлена поява цього стилю?
3. Які характерні риси українського бароко в архітектурі та живопису?
4. Що означає поняття „національно-культурне відродження України”?
5. Що об'єднує і відрізняє романтичне і реалістичне художнє світосприйняття?
6. Які основні тенденції культури кінця XIX ст.

Високий рівень: виконати творче завдання.

Як Ви розумієте ці слова українського філософа П. Юркевича? Чи поділяєте Ви його позицію? У чому виявляє себе кордоцентризм української культурної традиції?

„Між проявами і діями душ розум є світлом, яким освітлюється ним створене, душа існує не лише як це світло, а й як освітлена ним сутність з багатозначними духовними здібностями... Життя духовне зароджується попереду і раніше цього світла розуму – в мороці і темноті, тобто в глибинах, недоступних для нашого обмеженого зору. Коли ж з основ цього життя виникає світле знання..., то цим стверджується біблійний погляд на значення людського розуму, що є вершиною, але не коренем духовного життя людини”.

9.5. Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** скласти опорний конспект до питання „Провідні художні течії в культурі XVII – XVIII ст.”
3. **Високий рівень:** підготувати реферат або доповідь.

Інформаційні джерела:

1. Європейська та українська культура в картинах: Навч. посіб. / За ред. І. З.Цехмістро. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 251 – 275.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – 508с.
3. Мировая художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренгросс. – М.: Высш. шк., 2001. – С. 527 – 605.
4. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 247 – 305 .
5. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. - Харків: Вид. ХГУ, 1999. – С. 176– 207.
6. Попович М.В. Нарис історії культури України. - К.: Артк, 1999. – С.569 - 607.
7. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Знання – Прес, 2003. – С. 222 – 237.
8. Ярош Л.В. Українська та зарубіжна культура: Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – С. 51 – 55.

Семінарське заняття № 12-13.

Тема: **Культура ХІХ ст. Мистецтво реалізму і романтизму.**

План.

1. Світоглядні та головні напрями розвитку європейської культури ХІХ ст.
2. Розвиток науки й техніки.
3. Основні художні течії.
4. Романтизм як світовідчуття і як напрямок у мистецтві
5. Формування історичного погляду на особу і зумовленого ним художнього методу реалізму.

Інформаційні джерела:

9. Європейська та українська культура в картинах: Навч. посіб. / За ред. І. З.Цехмістро. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 251 – 275.
10. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – 508с.
11. Мировая художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренгросс. – М.: Высш. шк., 2001. – С. 527 – 605.
12. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 247 – 305 .
13. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. - Харків: Вид. ХГУ, 1999. – С. 176– 207.
14. Попович М.В. Нарис історії культури України. - К.: Артк, 1999. – С.569 - 607.
15. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Знання – Прес, 2003. – С. 222 – 237.

16. Ярош Л.В. Українська та зарубіжна культура: Опорний конспект лекцій. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – С. 51 – 55.

Семінарське заняття № 14 -15.

Тема: **Культура Новітнього часу. Естетичний аналіз мистецтва ХХ ст.**

План.

1. Культурна мотивація політико-соціальних змін у світі на початку ХХ ст. Тоталітаризм і культура.
2. Модернізм – культурний феномен ХХ ст. Найсуттєвіші положення філософії модернізму
3. Модернізм і постмодернізм. Порівняльний аналіз
4. Реалізм як творчий метод у мистецтві ХХ ст.

Абстракціонізм – формалістична течія в образотворчому мистецтві, що відмовляється від реалістичного зображення предметів і явищ.

Авангардизм – умовний термін для позначення загальних новаторських напрямків у художній культурі ХХ ст., яким притаманні прагнення докорінно оновити художню практику, пошук нових, нетрадиційних засобів вираження форми й змісту творів.

Дадаїзм – модерністська літературно-художня течія, що зародилася (1916 р.) в Цюриху під впливом сприйняття Першої світової війни як розв'язання в людині одвічних тваринних інстинктів.

Елітарне мистецтво – мистецтво, яке орієнтується на невелику групу людей.

Кубізм – модерністська течія в образотворчому мистецтві першої чверті ХХ ст., яка заснована на комбінації геометричних форм, деформованих фігурами.

Сюрреалізм – авангардистський напрямок в художній культурі ХХ ст., який проголосив зображення сфери несвідомого головною метою мистецтва.

Завдання для самоконтролю:

✓ Завдання елементарного і достатнього рівня є обов'язковими для всіх студентів під час опанування дисципліни. Вважаємо, що вони не викличуть у вас труднощів. Для того, щоб виконати тести і дати відповіді на питання необхідно уважно прослухати лекцію, звернутися до методичних порад до кожної теми, а також до інформаційних джерел. Завдання високого рівня виконують студенти, які прагнуть набрати максимальну кількість балів. При виконанні цих завдань необхідно виявити вашу загальну ерудицію, творчий підхід тощо.

1. Ідея абсурдності життя є провідною концепцією:
 - а) експресіонізму;
 - б) абстракціонізму;
 - в) екзистенціалізму;

- d) сюрреалізму;
 - e) концептуалізму.
2. Кого з українських поетів називають „лицарем українського відродження”?
- a) В.Стуса;
 - b) В.Симоненка;
 - c) В.Підмогільного;
 - d) В.Еллана-Блакитного.
3. Який роман О.Гончара здобув світове визнання:
- a) „Прапорonosці”;
 - b) „Тронка”;
 - c) „Собор”;
 - d) „Твоя зоря”;
4. Хто з культурних діячів належить до „шістдесятників”:
- a) Іван Драч;
 - b) Ліна Костенко;
 - c) Василь Симоненко;
 - d) Іван Дзюба.

Достатній рівень: дати відповіді на питання.

1. На яких філософських та естетичних засадах базується світогляд модернізму?
2. Назвіть головні течії художньої культури модернізму.
3. Які риси були притаманні художній культурі тоталітарного суспільства?
4. Поясніть значення терміну „розстріляне українське відродження”.
5. У чому полягала сутність культурницької місії шістдесятників та дисидентів?
6. Назвіть головні напрями культурної політики в роки незалежності.

Високий рівень: виконати творче завдання.

Яку рису, притаманну культурі ХХ ст., відображено в наведеній нижче інтерпретації ідеологічних змістів радянської культурної традиції А. Скрипника? Чи виправдане таке прочитання їх?

"...Відбулася – стихійно або цілеспрямовано – реанімація культурних стереотипів, характерних для стародавніх теократичних держав. В ідеології, а точніше, в прилеглих до неї прошарках масової свідомості склався комплекс уявлень квазірелігійного характеру. Сюди включалися обожнення вождя, віра в його всевідання і моральну бездоганність. Сакралізація вищих керівників потребувала не лише численних культових предметів і символів, а й розв'язання надто важкої проблеми теодицеї. ...Пропаганда, підсилена зусиллями письменників, художників, кінорежисерів, композиторів, фахівців із суспільних наук тощо, використала обидва засоби класичного боговиправдання: перекладання провини на "офірних цапів" (на шкідників,

шпигунів, опозиціонерів) і посилення на недосконалість будівельного матеріалу (наявність "родимих плям капіталізму"). Пізніше до цих засобів долучився ще один, ближчий до язичництва за своїм духом (вождь наділявся статусом язичницького божества). Смерть "живого божества" давала можливість покласти все зло на нього і тому супроводжувалася розтрощенням минулих ідолів, а також піднесенням нових".

Практичні завдання:

1. **Елементарний рівень:** виписати у термінологічний словник і дати визначення основних термінів і понять.
2. **Достатній рівень:** підготувати повідомлення за темами: „Концепція людини в абсурдизмі”, „Концепція людини в сюрреалізмі”, „Концепція героя в поп-арті”.
3. **Високий рівень:** підготувати реферат, доповідь, сценарний план дидактичної гри, презентацію колективного проекту.

Інформаційні джерела:

1. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. - К.: ЦУЛ, 2002. – 405 - 508с.
2. Культурологія: теорія та історія культури, Навч. посіб./ За ред. І.І.Тюрменко, О.Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 297 - 368 с.
3. Культурологія. XX век: Антологія. - М.: Юрист, 1995. - 703 с.
4. Малюга Ю.А. Культурологія. – М.: ИНФРА-М, 1998. – С. 299 - 333.
5. Мирояная художественная культура: Учебн. пособ. / Под ред. Б.А.Єренграсс. – М.: Высш. шк., 2001. – 767 с.
6. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С.277 - 392